

Anna Szafranko

REGULACJE DOTYCZĄCE SZKÓŁ KATOLICKICH
W KODEKSIE PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU
ORAZ W PRAWIE POLSKIM

Kościół katolicki przez wieki zajmował się edukacją wiernych, a w nauczaniu niektórych dziedzin posiadał pozycję dominującą. Sytuacja ta częściowo ewoluowała wraz z upływem czasu, jak też z uwagi na zmiany ustrojowo-społeczne¹. Również obecnie troska o kształcenie jest widoczna w działalności kościelnej. Wynika to z faktu, że odpowiednia formacja jest kluczowym elementem kształtowania osobowości oraz prawidłowych postaw ludzkich. Z tej przyczyny Kościół przykładą olbrzymią wagę do wychowania katolickiego. Przejawia się to m.in. poprzez zakładanie i prowadzenie szkół. Niniejsze opracowanie będzie poświęcone regulacjom dotyczącym szkół katolickich, które zostały zawarte w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.², a także w innych normach obowiązujących w Polsce, tak kościelnych, jak i pochodzących z ustawodawstwa świeckiego.

1. WYCHOWANIE KATOLICKIE

Prawodawca uregulował kwestię szkół katolickich w kan. 796-806 KPK/83. Normy te tworzą rozdział I – „Szkoly”, który znajduje się w tytule III, no-

---

MGR LIC. ANNA SZAFRANKO – doktorantka, Wydział Prawa Kanonicznego UKSW; e-mail: anna.szafranko@op.pl

¹ Por. J. Wroceński, *Sytuacja prawna szkolnictwa wyznaniowego w III Rzeczypospolitej Polskiej*, w: *Ecclesia et status. Księga Jubileuszowa z okazji 40-lecia pracy naukowej profesora Józefa Krukowskiego*, red. A. Dębiński, K. Orzeszyna, M. Sitarz, Lublin 2004, s. 961-963.

² *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, 25.01.1983, AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; *Kodeks Prawa Kanonicznego*. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984 [dalej cyt.: KPK/83].

szącym nazwę „Wychowanie katolickie” i stanowi część księgi III, zatytułowanej „Nauczycielskie zadanie Kościoła”. Już samo umiejscowienie tych kanonów jest przejawem ogromnej roli szkolnictwa w procesie wychowania dzieci i młodzieży.

Przy okazji omawiania zagadnienia szkół katolickich, nie można pominąć norm wstępnych poświęconych wychowaniu. Jest rzeczą oczywistą, że „wszyscy chrześcijanie [...] mają prawo do wychowania chrześcijańskiego”³. Stosowne regulacje, odnoszące się do uprawnień-zobowiązań rodziców, zadań Kościoła oraz zakresu wychowania znajdują się w kan. 793-795 KPK/83. Prawodawca kościelny stanowi, że „rodzice oraz ci, którzy ich zastępują, mają obowiązek i zarazem prawo wychowania potomstwa. Rodzice katolicy mają ponadto obowiązek i prawo dobrania takich środków i instytucji, za pomocą których, uwzględniając miejscowe warunki, mogliby lepiej zadbać o katolickie wychowanie swoich dzieci” (kan. 793 § 1). Norma ta znajduje swoją podstawę w soborowym nauczaniu Kościoła, zawartym w Deklaracji o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*, zgodnie z którą „rodzice, ponieważ dali życie dzieciom, w najwyższym stopniu są obowiązani do wychowania potomstwa i dlatego muszą być uznani za pierwszych i głównych jego wychowawców” (nr 3). To właśnie „rodzice [...] mają pierwszy i nienaruszalny obowiązek oraz prawo wychowywania dzieci” (nr 6). Ponadto, „rodzice mają również prawo otrzymania od społeczności świeckiej pomocy potrzebnych do katolickiego wychowania dzieci” (kan. 793 § 2). Z powyższego wynika, że społeczność świecka, w której żyje dana rodzina, powinna dokładać starań, aby pomóc rodzicom w spełnianiu ich zobowiązań. Wszak dzieci należą do ogółu obywateli i są wychowywane, by w przyszłości wspierać kraj. Także w tym miejscu można odwołać się do nauczania Soboru Watykańskiego II, zgodnie z którym „obowiązek wychowywania, ciążyący w pierwszym rzędzie na rodzinie, potrzebuje pomocy całej społeczności. Oprócz więc praw rodziców [...] pewne obowiązki i prawa przysługują państwu, ponieważ do niego należy organizowanie tego, czego wymaga wspólne dobro doczesne. Do jego zadań należy popieranie różnymi sposobami wychowania młodzieży, [...] zakładanie własnych szkół i instytucji” (GE 3). Poza tym, Ojcowie soborowi postanowili, że „państwo winno dbać, aby wszyscy obywatele mogli osiągnąć odpowiedni poziom kultury i aby byli należycie przygotowani do wykonywania

---

³ Sobór Watykański II, *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim „Gravissimum educationis”* [dalej cyt.: GE], 28.10.1965, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, s. 314-324, nr 2.

obowiązków i praw państwowych. Samo więc państwo winno zabezpieczyć prawo młodzieży do odpowiedniego wychowania szkolnego, czuwać nad zdadnością nauczycieli i wysokim poziomem nauki, troszczyć się o zdrowie wychowanków i w ogóle doskonalić całą organizację szkolnictwa, pamiętając o zasadzie pomocniczości i dlatego wykluczając wszelki monopol szkolny, który sprzeciwia się wrodzonym prawom osoby ludzkiej” (GE 6). „Rodzicom zaś Kościół przypomina poważną, ciężącą na nich powinność wydawania wszelkich zarządzeń, a nawet domagania się, aby dzieci ich mogły korzystać z owych pomocy i aby czyniły postępy w formacji chrześcijańskiej harmonijnie z formacją świecką. Dlatego Kościół pochwała te władze i państwa, które uwzględniając pluralizm dzisiejszego społeczeństwa i szanując należną wolność religijną, pomagają rodzinom, aby wychowanie dzieci we wszystkich szkołach mogło się odbywać zgodnie z własnymi zasadami moralnymi i religijnymi tych rodzin” (GE 7). Również Jan Paweł II w swoim nauczaniu podkreślał, że prawo-obowiązek wychowania dzieci należy do rodziców, ma ono charakter pierwotny, jest niezbywalne i cieszy się pierwszeństwem w stosunku do zadań wychowawczych innych osób⁴. Nauka ta została powtórzona w innych dokumentach Magisterium Kościoła⁵.

Regulacje o analogicznej treści zawierają również dokumenty prawa świeckiego. W Polsce podstawowe regulacje prawne ujęte są w Konstytucji RP, według której „rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem” (art. 48 ust. 1)⁶, a także „mają prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniem” (art. 53 ust. 3). Pozostałe normy znajdziemy

---

⁴ „Prawo-obowiązek do wychowywania jest czymś istotnym i jako taki związany jest z samym przekazywaniem życia ludzkiego; jest on *pierwotny i mający pierwszeństwo* w stosunku do zadań wychowawczych innych osób, z racji wyjątkowości stosunku miłości łączącej rodziców i dzieci; *wyklucza zastępstwo i jest niezbywalny*, dlatego nie może być całkowicie przekazany innym, ani przez innych zawłaszczony”. Zob. Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Familiaris Consortio”*, 22.11.1981, w: *Adhortacje apostolskie Ojca świętego Jana Pawła II 1979-1995*, t. I, Kraków 2006, s. 89-213, nr 36.

⁵ Zob. Papieska Rada *Iustitia et Pax*, *Kompendium nauki społecznej Kościoła*, Kielce 2005, s. 164-165, nr 239. „Rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie ze swoimi przekonaniem moralnymi i religijnymi, z uwzględnieniem tradycji kulturalnych rodziny, które sprzyjają dobru i godności dziecka; winni także otrzymywać od społeczeństwa odpowiednią pomoc i wsparcie konieczne do wypełnienia roli wychowawców”. Zob. Stolica Apostolska, *Karta Praw Rodziny* [dalej cyt.: KPR], 22.10.1983, Pelplin 1983, nr 5 a.

⁶ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

w odrębnych ustawach⁷. Istnieją także liczne akty o charakterze międzynarodowym, które potwierdzają uprawnienie rodziców do wychowania dzieci⁸.

Prawodawca podkreśla prawo i obowiązek Kościoła do wychowywania (kan. 794 § 1)⁹. Znajdują one swoje odzwierciedlenie w Deklaracji Soboru Watykańskiego II, zgodnie z którą „w szczególny [...] sposób obowiązek wychowawczy należy do Kościoła nie tylko dlatego, że winno się go uznać również za społeczność ludzką zdolną do pełnienia funkcji wychowawczej, lecz nade wszystko dlatego, że ma on zadanie wskazywania wszystkim ludziom drogi zbawienia, a wierzącym udzielania życia Chrystusowego i wspomaganie ich ustawiczną opieką, aby mogli osiągnąć pełnię tego życia. Tym więc swoim dzieciom obowiązany jest Kościół jako Matka dawać takie wychowanie, dzięki któremu całe ich życie byłoby przepojone duchem Chrystusowym, równocześnie zaś udzielać swej pomocy wszystkim ludziom do zdobywania pełnej doskonałości ludzkiej osoby, do dobra również ziemskiej społeczności i w budowaniu świata bardziej ludzkiego” (GE 3). Naturalną konsekwencją tej zasady stanowi zobowiązanie duszpasterzy do czynienia wszystkiego, by wierni mogli otrzymać katolickie wychowanie (kan. 794 § 2). Wszak to oni są przede wszystkim zobowiązani do wypełniania nauczycielskiego zadania Kościoła¹⁰.

Prawodawca w zakresie wychowania stanowi: „Ponieważ prawdziwe wychowanie powinno objąć pełną formację osoby ludzkiej, zarówno w odniesieniu do celu ostatecznego, jak i w odniesieniu do dobra wspólnego społeczności, dlatego dzieci i młodzież tak winny być wychowywane, ażeby harmonijnie mogły rozwijać swoje przymioty fizyczne, moralne oraz intelektualne, zdobywać coraz doskonalszy zmysł odpowiedzialności, właściwie korzystać z wolności i przygotowywać się do czynnego udziału w życiu spo-

---

⁷ Na przykład: Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, Dz. U. Nr 29, poz. 155 z późn. zm. „Kościoły i inne związki wyznaniowe mogą nauczać religii oraz wychowywać religijnie dzieci i młodzież, zgodnie z wyborem dokonany przez ich rodziców lub opiekunów prawnych” (art. 20 ust. 1).

⁸ Są to m.in.: Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych, Dz. U. 1977, Nr 39, poz. 167, art. 18 ust. 4; Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, Dz. U. 1977, Nr 39, poz. 169, art. 13 ust 3; Konwencja o Prawach Dziecka, Dz. U. 1991, Nr 120, poz. 526, art. 14 ust. 2.

⁹ „Ze szczególnej racji prawo i obowiązek należy do Kościoła, któremu została zlecona przez Boga misja niesienia ludziom pomocy, aby mogli osiągnąć pełnię życia chrześcijańskiego”.

¹⁰ Por. W. G ó r a l s k i, *Nauczycielskie zadanie Kościoła*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, red. P. Hemperek i in., t. III, Lublin 1986, s. 34-35.

łecznym” (kan. 795). Na podstawie przepisów, niniejszego oraz poprzedzającego, można wskazać dwa prawa-obowiązki przysługujące Kościołowi: wychowanie religijne oraz kształcenie w dziedzinach niezwiązanych z kanonistyką. Pierwsze zadanie stanowi implikację nadprzyrodzonego posłannictwa Kościoła oraz nakazu Bożego. Drugie jest konsekwencją założenia, że nie tylko państwo może kształcić obywateli w dziedzinach świeckich¹¹. Co więcej, gdy chodzi o wychowanie, rozróżnia się nauczanie oraz formację. Nauczanie oznacza przyswajanie intelektualne danej wiedzy. Zasadniczo dzieli się ono na trzy stopnie: podstawowy, średni oraz wyższy. Jako formację określa się przyjęcie pewnych norm oraz postaw w zachowaniu oraz sposobie postępowania. W związku z tym, nauką religii będzie pogłębianie wiedzy w tej materii, a formacją jej praktykowanie¹².

2. SZKOŁY

Po wprowadzeniu, dotyczącym kluczowego zagadnienia odnoszącego się do wychowania katolickiego, w dalszej części rozważań, należy przejść do przepisów poświęconych bezpośrednio szkole. Dlatego też kan. 796-806 KPK/83 można podzielić na trzy podrozdziały, które charakteryzują problematykę dotyczącą: 1) obowiązków oraz uprawnień wiernych świeckich (kan. 796-799); 2) szkół oraz ich zakładania (kan. 800-803); 3) sprawowania nadzoru przez kompetentne podmioty kościelne nad religijnym nauczaniem i wychowaniem (kan. 804-806)¹³.

Taki też schemat zostanie zachowany podczas analizowania kolejnych punktów.

2.1. Obowiązki oraz uprawnienia wiernych świeckich

W celu możliwie najlepszego zrozumienia problematyki artykułu, trzeba rozpocząć od przedstawienia definicji określenia „szkoła”. Zgodnie z wytycznymi Kongregacji do Spraw Wychowania Katolickiego pod pojęciem

---

¹¹ Por. J.M. González del Valle, *Wychowanie katolickie*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego. Edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego*, red. P. Majer, Kraków 2011, s. 611.

¹² Tamże.

¹³ Por. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II. Lud Boży, jego nauczanie i uświęcanie*, t. II, Olsztyn 1986, s. 341-343.

„szkoła” rozumie się miejsce integralnej formacji osoby, poprzez systematyczną i krytyczną asymilację kultury¹⁴. Kościół troszczy się o wszystkie szkoły jako o instytucje kształtujące młode pokolenia. Szczególnie zabiega jednak o szkoły katolickie. Dba nie tylko o ich zakładanie, lecz przykłada również dużą wagę do ich funkcjonowania. Misją szkoły katolickiej jest nauczanie, wychowywanie oraz ewangelizowanie¹⁵. Uczestnicy II Polskiego Synodu Plenarnego określili, że „do podstawowych zadań szkoły należy troskliwe kształtowanie władz umysłowych, rozwijanie zdolności wydawania prawidłowych sądów, wprowadzanie w dziedzictwo kultury, przekazywanie wiedzy, formowanie zmysłu wartości, przygotowanie do życia zawodowego, kształtowanie wśród uczniów o różnych charakterach i pochodzeniu społecznym ducha braterstwa, który prowadzi do wzajemnego zrozumienia”¹⁶.

Co się tyczy obowiązków i uprawnień wiernych świeckich, prawodawca stanowi, że „wśród środków wychowania wierni powinni bardzo cenić szkoły, które są dla rodziców główną pomocą w wypełnianiu obowiązku wychowania” (kan. 796 § 1). Nie da się umniejszyć roli szkoły w wychowaniu. Co prawda to rodzina stanowi pierwsze i podstawowe środowisko zdobywania wiedzy i umiejętności, jednakże placówki oświatowe mają kluczowe znaczenie edukacyjne.

Według ustawy, „system oświaty zapewnia w szczególności wspomaganie przez szkołę wychowawczej roli rodziny” (art. 1 pkt 2)¹⁷. Wynika z tego, że nie tylko Kościół, lecz również państwo dokłada starań, by pomagać rodzinom. Należy przy tym pamiętać, że szkoła pełni tylko funkcję pomocniczą. Uzupełnia działania rodziców. Jest jednak nieodzowna we współczesnych społeczeństwach¹⁸. Zgodnie z KPK/83, „rodzice mają ściśle współpracować z nauczycielami, którym powierzają wychowanie swoich dzieci. Również nauczyciele w wypełnianiu swojego obowiązku powinni ściśle współpracować z rodzicami, których też winni pilnie wysłuchiwać; należy organizować i doceniać zrzeczenia lub zebrania rodziców” (kan. 796 § 2).

¹⁴ Kongregacja do Spraw Wychowania Katolickiego, *Szkoła Katolicka*, 19.03.1977, http://www.rsk.edu.pl/pliki/biblioteka/szkoła_katolicka.pdf [dostęp: 27.03.2014], nr 26.

¹⁵ Por. H. Stawniak, *Prawa i obowiązki rodziców w kontekście zadań szkoły*, „Prawo Kanoniczne” 2007, nr 3-4, s. 36.

¹⁶ II Polski Synod Plenarny [dalej cyt.: II PSP], *Szkoła i uniwersytet w życiu Kościoła i narodu*, w: *II Polski Synod Plenarny (1991-1999)*, Poznań 2001, nr 3.

¹⁷ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Dz. U. Nr 95, poz. 426 z późn. zm.

¹⁸ Por. González del Valle, *Wychowanie katolickie*, s. 612.

Wymóg współpracy jest konsekwencją wzajemnej współzależności szkoły od rodziców oraz rodziców od szkoły. Obecnie często problem stanowi brak wystarczającego porozumienia na linii rodzice-placówka oświatowa. Oskarżenia o brak zaangażowania „tej drugiej strony” tylko wzmagają konflikt. Trzeba pamiętać, że szukanie wzajemnego porozumienia, poznanie pojawiających się trudności oraz ścisła współpraca wspiera wysiłki młodych ludzi, którzy są jednocześnie dziećmi i uczniami¹⁹. Rodzice, mimo pierwszeństwa w wychowaniu swojego potomstwa, muszą zdawać sobie sprawę, że nie mogą całkowicie wpływać na nauczycieli, gdyż są to osoby przygotowane do pełnienia swoich funkcji oraz zobowiązane do wykładania wiedzy zgodnie z programami nauczania określonymi przez odpowiednie instytucje²⁰. Rodzice posiadają w szkole tylko głos doradczy²¹. W odniesieniu do zrzeczeń i zebrań rodziców, są to narzędzia, za pomocą których mogą oni wpływać na funkcjonowanie szkoły. Udział rodziców w zarządzaniu szkołą przewiduje cytowana już ustawa o systemie oświaty. Zostały tam wymienione instrumenty oraz gremia, takie jak: powołanie i odwołanie z funkcji kierowniczej, rada pedagogiczna, statut szkoły, rada szkoły, rada rodziców²². Zasadnicze znaczenie mają przede wszystkim: statut szkoły, określający zasady współpracy rodziców oraz nauczycieli; rada szkoły, w której rodzice mogą mieć swoich przedstawicieli, oraz rada rodziców, prezentująca ich sprawy oraz dająca możliwość aktywnego działania²³.

Z treści kan. 797 KPK/83 wynika, że w wyborze szkoły rodzice powinni mieć pełną wolność. Stąd wierni mają zabiegać o to, ażeby społeczność świecka uznała tę wolność rodziców i zachowując wymogi sprawiedliwości rozdzielczej, wyposażyła ją w odpowiednie subsydia. Zasada ta odpowiada cytowanej już deklaracji *Gravissimum educationis*, zgodnie z którą, „rodzice, którzy mają pierwszy i nienaruszalny obowiązek oraz prawo wychowywania dzieci, winni cieszyć się prawdziwą wolnością w wyborze szkół.

¹⁹ Por. Stawniak, *Prawa i obowiązki rodziców w kontekście zadań szkoły*, s. 31-32.

²⁰ Por. González del Valle, *Wychowanie katolickie*, s. 612.

²¹ Por. Stawniak, *Prawa i obowiązki rodziców w kontekście zadań szkoły*, s. 44.

²² Por. J. Szpet, *Prawa i obowiązki rodziców w szkole*, Poznań 1996, s. 18.

²³ W odniesieniu do: statutu szkoły – Rozporządzenie MEN z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół, Dz. U. MEN Nr 61, poz. 624, § 1 ust. 1 pkt. 1-6; rady szkoły – Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, art. 51 ust. 1 pkt. 2 i nast.; rady rodziców – Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, art. 53 i nast.; zob. także: A. Mezgłowski, *Zadania szkoły w zakresie wychowawczym*, w: *Ochrona funkcji wychowawczej rodziny*, red. J. Krukowski, A. Maćkowski, Szczecin 2007, s. 167-168.

Władza państwowa więc, której zadaniem jest strzec i bronić wolności obywatelskiej, powinna dbać, zgodnie z zasadami sprawiedliwości rozdzielczej, o takie rozdzielanie zasiłków państwowych, aby rodzice zgodnie ze swym sumieniem w sposób naprawdę wolny mogli wybrać szkoły dla swych dzieci” (nr 6). Również Karta Praw Rodziny zawiera stosowny zapis, wedle którego „rodzice mają prawo do swobodnego wyboru szkół lub innych środków niezbędnych do kształcenia dzieci, zgodnie z własnymi przekonaniami. Władze publiczne winny sprawić, że rozdział dotacji publicznych będzie rzeczywiście umożliwiawał rodzicom korzystanie z tego prawa, bez nakładania na nich niesprawiedliwych ciężarów. Rodzice nie powinni, w sposób bezpośredni czy pośredni, być zmuszani do dodatkowych wydatków, gdyż stanowiłoby to niesprawiedliwą przeszkodę lub ograniczenie możliwości korzystania z tego uprawnienia” (nr 5b). Analogiczną regułę znajdziemy również w cytowanym już dokumencie II Polskiego Synodu Plenarnego zatytułowanym „Szkoła i uniwersytet w życiu Kościoła i Narodu” (nr 5)²⁴. Także Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską²⁵ przewiduje finansowanie ze środków państwa szkół i placówek założonych oraz prowadzonych przez Kościół katolicki²⁶. Wolność rodziców w wyborze szkoły dla swoich dzieci nie budzi żadnych zastrzeżeń. Zasadnicza jest kwestia rozdziału dotacji pomiędzy szkołami państwowymi oraz niepaństwowymi. Państwo powinno w równym stopniu wspierać szkolnictwo tworzone przez instytucje kościelne ze względu na sprawiedliwość społeczną. Wszak w szkołach katolickich kształceni są obywatele, a ich rodzice płacą podatki. Sytuacja, w której placówki założone i prowadzone przez Kościół nie mogłyby liczyć na pomoc finansową ze strony państwa, oznaczałaby nierówny rozdział środków. Nie może być tak, że podatnicy musieliby dodatkowo, we własnym zakresie utrzymywać szkoły, do których uczęszczają ich dzieci. Ponadto, powodowałoby to, że jedynie zamożne osoby

²⁴ „Rodzice mają prawo do swobodnego i zgodnego ze swoimi przekonaniami wyboru szkoły lub innych środków niezbędnych do kształcenia dzieci. Mają też prawo do tego, żeby ich dzieci nie uczęszczały do szkół, które nie zgadzają się z przekonaniami moralnymi i religijnymi rodziny. Władze publiczne powinny zapewnić taki system finansowania oświaty, który umożliwi rodzicom korzystanie z tego prawa, bez nakładania na nich niesprawiedliwych ciężarów”.

²⁵ Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską podpisany 28 lipca 1993 r., Dz. U. 1998, Nr 51, poz. 318.

²⁶ „Szkoły i placówki wymienione w ustępie 1 [założone i prowadzone przez Kościół katolicki – przyp. A.S.] będą dotowane przez Państwo lub organy samorządu terytorialnego w przypadkach i na zasadach określonych przez odpowiednie ustawy” (art. 14 ust. 4).

mogłyby sobie pozwolić na zapewnienie dzieciom wychowania odpowiadającego ich przekonaniom²⁷.

Prawodawca kościelny ustalił w kan. 798 KPK/83, iż „rodzice powinni kierować swoje dzieci do szkół zapewniających katolickie wychowanie. Jeli nie mogą tego uczynić, mają obowiązek sami zatroszczyć się o to, by dzieci poza szkołą otrzymały należne wychowanie katolickie”. Jest ono związane z wieloma aspektami życia²⁸, w tym z uczęszczaniem na lekcje religii w szkole. W przepisie tym znajduje się podział szkół na katolickie, o których mowa w kan. 803 KPK/83, oraz takie, które gwarantują katolickie wychowanie²⁹, czyli zapewniają kształcenie religijne. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r.³⁰ nie zezwalał na posyłanie dzieci do szkół akatolickich, niewyznaniowych bądź też mieszanych pod względem wyznania³¹. Poprzedni ustrój polityczny obowiązujący w Polsce uniemożliwiał rodzicom swobodne wychowanie dzieci w duchu katolicyzmu. W imię rozdziału państwa od Kościoła lekcje religii zostały wycofane z placówek oświaty, a szkoły katolickie były likwidowane³². Zajęcia z religii odbywały się w przyparafialnych salach katechetycznych. Dopiero przemiany ustrojowe, nowelizacja aktów prawnych oraz podpisanie Konkordatu z dnia 28 lipca 1993 r. zmieniły tą sytuację. Zgodnie z art. 12 ust. 1 Konkordatu „uznając prawo rodziców do religijnego wychowania dzieci oraz zasadę tolerancji, Państwo gwarantuje, że szkoły publiczne podstawowe i ponadpodstawowe oraz przedszkola prowadzone przez organy administracji państwowej i samorządowej, organizują zgodnie z wolą zainteresowanych naukę religii w ramach planu zajęć szkolnych i przedszkolnych”. Regulacje szczególne zostały wpisane do ustawy o systemie oświaty oraz do rozporządzeń Ministra Edukacji Narodowej³³. Tym samym młodzież w Polsce ma zapewnione wycho-

²⁷ Por. González del Valle, *Wychowanie katolickie*, s. 612, przypis 21; Zob. także: H. Stawniak, *Udział małżonków-rodziców w Kościelnej postudze nauczania*, „Prawo Kanoniczne” 1994, nr 1-2, s. 173; J. Dyduch, *Szkoły katolickie w świetle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, „Analecta Cracoviensia” 1986, nr 18, s. 363.

²⁸ Por. H. Stawniak, *Prawa i obowiązki rodziców w zakresie moralnego i religijnego wychowania dzieci w Kodeksie Prawa Kanonicznego*, w: *Ochrona funkcji wychowawczej rodziny*, s. 37-42.

²⁹ Por. González del Valle, *Wychowanie katolickie*, s. 613.

³⁰ *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, 27.05.1917, AAS 9 (1917), pars II, s. 1-593.

³¹ González del Valle, *Wychowanie katolickie*, s. 613.

³² Por. J. Krukowski, *Kościół i Państwo. Podstawy relacji prawnych*, Lublin 2000, s. 239-240.

³³ „Nauczanie i wychowanie – respektując chrześcijański system wartości – za podstawę przyjmuje uniwersalne zasady etyki” (Preambuła); „Publiczne przedszkola, szko-

wanie katolickie. Nie zwalnia to jednak rodziców od nieustannego dbania o religijną formację swoich dzieci. Można jednak uznać, że zdanie drugie kan. 798 KPK/83 dotyczy raczej terenów, na których brakuje szkół katolickich, a w placówkach publicznych nie są prowadzone lekcje religii.

Prawodawca w kan. 799 KPK/83 wyraża troskę o kształt ustawodawstwa świeckiego. Stanowi, że „wierni mają zabiegać o to, ażeby ustawy regulujące kształcenie młodzieży w społeczności świeckiej zapewniały także w szkole wychowanie religijne i moralne, zgodnie z sumieniem rodziców”. „Naruszane są prawa rodziców, gdy państwo narzuca obowiązkowy system wychowania, z którego zostaje usunięta całkowicie formacja religijna” (art. 5c KPR). Wiele umów oraz traktatów międzynarodowych zawiera gwarancje dotyczące poszanowania wolności religijnej jednostek oraz prawa do wychowania dzieci zgodnie ze swoimi przekonaniem. Niektórych z tych aktów nie można jednak bezpośrednio zastosować w porządkach prawnych państw, które je ratyfikowały, i aby normy stały się w pełni obowiązujące, trzeba wydać kolejne przepisy wprowadzające w życie ogólne wskazania oraz wytyczne organizacji międzynarodowych. Wierni, którzy są równocześnie obywatelami państwa, mają za zadanie dopilnować, aby ustawodawstwo świeckie, regulujące kwestie systemu oświaty państwa, zawierało gwarancje wychowania religijnego oraz moralnego i zapewniało kształcenie oparte o światopogląd rodziców uczniów. W państwach demokratycznych misja ta polega na właściwym i umiejętnym korzystaniu z przysługujących praw i swobód obywatelskich³⁴.

2.2. Szkoły oraz ich zakładanie

Prawodawca w kan. 800 § 1 KPK/83 przypomina, że „Kościołowi przysługuje prawo zakładania szkół jakiejkolwiek specjalności, rodzaju i stopnia, a także kierowania nimi”. Przepis ten wiąże się z kan. 794 KPK/83, z którego wynika, iż „prawo i obowiązek wychowania należy do Kościoła”. Konsekwencją posiadania uprawnienia do wychowania jest możliwość zakładania szkół. Również Ojcowie Soboru Watykańskiego II uznawali „prawo

---

ły podstawowe i gimnazja organizują naukę religii na życzenie rodziców, publiczne szkoły ponadgimnazjalne na życzenie bądź rodziców, bądź samych uczniów; po osiągnięciu pełnoletności o pobieraniu nauki religii decydują uczniowie” (art. 12. ust. 1 ustawy o *systemie oświaty*); Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych, Dz. U. Nr 36, poz. 155 z późn. zm., § 1 ust. 1.

³⁴ Por. González del Valle, *Wychowanie katolickie*, s. 614.

Kościółu do wolnego zakładania szkół jakiegokolwiek rodzaju i stopnia, i do kierowania nimi” (GE 8). Przypomnieli też, że korzystanie z takiego prawa jak najbardziej przyczynia się do wolności sumienia i ochrony praw rodziców, a również do rozwoju samej kultury (GE 8)³⁵.

W Polsce prawo Kościoła do zakładania szkół znajduje podstawę w Konkordacie oraz ustawach. W art. 14 ust. 1 Konkordatu czytamy, że „Kościół katolicki ma prawo zakładać i prowadzić placówki oświatowe i wychowawcze, w tym przedszkola oraz szkoły wszystkich rodzajów, zgodnie z przepisami prawa kanonicznego i na zasadach określonych przez odpowiednie ustawy”. Szkoły katolickie podlegają prawu polskiemu w zakresie realizowania minimum programowego przedmiotów obowiązkowych, wystawiania druków urzędowych oraz uznania publicznego charakteru tych szkół. W pozostałym zakresie szkoły podlegają przepisom kościelnym (art. 14 ust. 2)³⁶. Kościół posiada więc wpływ na swoje szkoły. Dodatkowa regulacja znajduje się w ustawie o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w RP³⁷: „Kościelne osoby prawne mają prawo zakładać i prowadzić szkoły oraz inne placówki oświatowo-wychowawcze i opiekuńczo-wychowawcze na zasadach organizacyjnych i programowych określonych przez odpowiednie ustawy. Mają one charakter katolicki i podlegają władzy kościelnej” (art. 20 ust. 1). „Wierni powinni popierać szkoły katolickie, świadcząc w miarę możliwości pomoc, gdzie idzie o ich zakładanie i utrzymanie” (kan. 800 § 2). Norma ta znajduje swoje podstawy w Deklaracji soborowej *Gravissimum educationis*: „Sobór usilnie zachęca pasterzy Kościoła i wszystkich wiernych, aby nie szczędząc żadnych ofiar, pomagali szkołom katolickim w coraz doskonalszym wypełnianiu ich zadania, a przede wszystkim w zaspokajaniu przez nie potrzeb tych, którzy albo są ubogimi w dobra doczesne, albo są pozbawieni pomocy i życzliwości ze strony rodziny lub znajdują się z dala od łaski wiary” (nr 9). Jak wynika z powyższego, z samej zasady szkoła katolicka jest otwarta dla wszystkich, bez względu na status materialny.

Według kan. 801 KPK/83 „instytuty zakonne, których właściwym zadaniem jest wychowywanie, pozostając wierne swojej misji, niech starają się

---

³⁵ Tamże.

³⁶ „W realizowaniu minimum programowego przedmiotów obowiązkowych i w wystawianiu druków urzędowych szkoły te podlegają prawu polskiemu. W realizowaniu programu nauczania pozostałych przedmiotów szkoły te stosują się do przepisów kościelnych. O publicznym charakterze tych szkół i placówek decyduje prawo polskie”.

³⁷ Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. Nr 29, poz. 154 z późn. zm.

podejmować katolickie wychowanie również poprzez własne szkoły, zakładane za zgodą biskupa diecezjalnego”. Przepis jest adresowany do instytutów zakonnych, które zajmują się wychowaniem dzieci i młodzieży. Wynika z niego, że zaleca się, aby zakładały one własne szkoły. Nie mogą jednak czynić tego bez zgody biskupa diecezji, na terenie której placówka miałaby być erygowana. Prawodawca wymienia jedynie instytuty zakonne, jednak można by przyjąć, że norma ta odnosi się również do stowarzyszeń życia apostołskiego³⁸. Zakonnice oraz zakonnicy swoją obecnością w szkole ukazują różnorodność Kościoła oraz bogactwo form służenia Bogu i ludziom³⁹. Papież Jan Paweł II podkreślał, że „Synod [IX Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów – przyp. A. S.] z naciskiem wezwał osoby konsekrowane, aby tam, gdzie to możliwe, podjęły z nowym zapałem misję wychowania, prowadząc szkoły wszelkich typów i stopni, uniwersytety i wyższe uczelnie”⁴⁰. Również uczestnicy II Polskiego Synodu Plenarnego wzywali „do podejmowania przez diecezje, zakony, parafie, wspólnoty międzyparafialne, a także fundacje i stowarzyszenia katolików świeckich wielkodusznych inicjatyw, mających na celu tworzenie nowych szkół katolickich, dostosowanych do potrzeb miejscowości czy regionu” (nr 63).

Troska o szkolnictwo jest szczególnym zadaniem biskupów. Prawodawca w kan. 802 KPK/83 stanowi, że „jeśli nie ma szkół, w których wychowanie jest przepojone chrześcijańskim duchem, jest rzeczą biskupa diecezjalnego zatroszczyć się o to, aby takie szkoły powstały. Co więcej, jeśli jest to wskazane, biskup diecezjalny winien zatroszczyć się także o zakładanie szkół zawodowych i technicznych oraz innych, wymaganych specjalnymi potrzebami”. Norma ta ma charakter fakultatywny⁴¹. Zgodnie z regulacją kodeksową „przez samą konsekrację biskupią otrzymują biskupi wraz z zadaniem uświęcania, także zadanie nauczania i rządzenia” (kan. 375 § 2). Nauczycielskie zadanie Kościoła obejmuje przede wszystkim dbanie o wychowanie i formację młodego pokolenia. Na tym polu największy udział mają szkoły. Jeśli na danym terytorium brakuje placówek przekazujących chrześcijańskie wartości, to biskup diecezjalny, jako osoba posiadająca władzę, powinien zająć się tym problemem. W Dekrecie o pasterskich za-

³⁸ Por. G ó r a l s k i, *Nauczycielskie zadanie Kościoła*, s. 37.

³⁹ Por. H. S t a w n i a k, P. W a w r z y Ń c z a k, *Wychowawca w szkole katolickiej, „Seminare”* 2000, nr 16, s. 268-269.

⁴⁰ J a n P a w e ł I I, *Adhortacja apostołska „Vita consecrata”*, 26.08.1966, w: *Adhortacje apostołskie Ojca świętego Jana Pawła II 1996-2003*, t. II, Kraków 2006, s. 5-159, nr 97.

⁴¹ Por. G ó r a l s k i, *Nauczycielskie zadanie Kościoła*, s. 37-38.

daniach biskupów w Kościele⁴², Ojcowie soborowi nakazują: „niech [biskupi] zabiegają, by w głoszeniu chrześcijańskiej nauki stosować różne środki dostępne w dzisiejszych czasach, przede wszystkim przepowiadanie słowa i nauczanie katechizmu, a nadto [niech zabiegają] o wykład nauki chrześcijańskiej w szkołach, akademiach” (nr 13). Dodatkowo, zgodnie z wytyczną Konferencji Episkopatu Polski, „decyzja o ewentualnym powołaniu nowej szkoły katolickiej należy wyłącznie do biskupa diecezjalnego. On też sprawuje nad nią zwierzchnią władzę ze strony Kościoła”⁴³. Czasami zdarza się, że o ile występuje wystarczająca liczba szkół ogólnokształcących, to pojawia się kłopot z kształceniem kierunkowym. Wtedy biskup musi rozważyć założenie szkoły profilowanej – zawodowej lub technicznej. Regulacja ta znajduje potwierdzenie w deklaracji *Gravissimum educationis*, zgodnie z którą „przy zakładaniu i organizowaniu szkół katolickich należy liczyć się z koniecznymi potrzebami bieżącej doby. Dlatego obok poparcia należnego szkołom niższego i średniego stopnia, jako stanowiącym podstawę wychowania, trzeba też wysoko cenić te szkoły, których w szczególny sposób domagają się obecne warunki. Takimi są szkoły zwane zawodowymi i technicznymi, instytuty przeznaczone dla kształcenia dorosłych, dla rozbudowy usług społecznych oraz dla tych, którzy z powodu wrodzonego upośledzenia wymagają szczególnej opieki; a również szkoły, w których przygotowuje się nauczycieli czy to do udzielania nauki religii, czy do innych form wychowania” (nr 9).

Prawodawca kodeksowy określa, co powinno się rozumieć pod pojęciem „szkoła katolicka”. Zgodnie z kan. 803, „szkołę wtedy uważa się za katolicką, gdy jest kierowana przez kompetentną władzę kościelną albo kościelną osobę prawną publiczną, albo za katolicką została uznana przez władzę kościelną dokumentem na piśmie. Jest istotne, żeby w szkole katolickiej nauczanie i wychowanie opierały się na zasadach chrześcijańskiej doktryny. Wykładowcy mają odznaczać się zdrową nauką i prawością życia. Ponadto, żadna szkoła, chociażby w rzeczywistości była katolicka, nie może nosić nazwy „szkoła katolicka” bez zgody kompetentnej władzy kościelnej”. Szkoła katolicka, aby mogła być tak nazywana, musi spełnić warunki przewidziane przez prawo. Przede wszystkim placówka musi być zarządzana przez kompetentną władzę kościelną, tj. biskupa lub kościelną osobę praw-

⁴² Sobór Watykański II, *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele „Christus Dominus”*, 28.10.1965, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje*, s. 236-258.

⁴³ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła Katolickiego w Polsce* [dalej cyt.: DK], 20.06.2001, Kraków 2001, nr 93.

ną publiczną. Do takich są zaliczane diecezje, parafie lub instytuty zakonne (II PSP 11). Możliwa jest też sytuacja, że szkoła założona przez podmiot niezwiązany z Kościołem, ze względu na swoją naturę oraz sposób edukowania i wychowywania, zostaje uznana przez władzę kościelną. Akt uznania powinien zostać sporządzony na piśmie, gdyż jest niezbędny do potwierdzenia katolickiego charakteru placówki. Sama realizacja określonych standardów edukacji, bez zgody kompetentnej władzy kościelnej, tj. biskupa diecezjalnego, jest niewystarczająca do definiowania szkoły jako katolickiej. Jest oczywiste, że nauczanie oraz wychowanie w szkole katolickiej jest oparte na wytycznych doktryny chrześcijańskiej. „Każde wychowanie jest kierowane określoną koncepcją człowieka”⁴⁴. „Szkoła katolicka odwołuje się do chrześcijańskiej wizji człowieka i świata. Jest miejscem integralnego wychowania, ewangelizacji, inkulturacji i wdrażania dialogu życia pomiędzy młodymi różnych religii i środowisk społecznych” (DK 94). Ważne i trudne zadania mają przed sobą wychowawcy, którzy przekazują wiedzę oraz kształtują światopogląd młodych ludzi. Muszą to być osoby reprezentujące swoim postępowaniem właściwe wzorce. „Kościół odnosi się ze szczególnym uznaniem do powołania nauczyciela – wychowawcy. W rozumieniu pedagogiki katolickiej nauczyciel jest nie tylko specjalistą ograniczającym się do przekazywania w sposób usystematyzowany zespołu wiadomości, lecz przede wszystkim wychowawcą i mistrzem wspierającym powołanie swoich uczniów do życia w prawdzie i miłości” (II PSP 7).

2.3. Nadzór

Zgodnie z kan. 804 § 1 KPK/83, „władzy kościelnej podlega katolickie nauczanie i wychowanie religijne przekazywane w jakichkolwiek szkołach albo za pomocą różnych środków społecznego przekazu. Jest rzeczą konferencji episkopatu wydać w tej sprawie ogólne normy, a do biskupa diecezjalnego należy kierowanie tą dziedziną i czuwanie nad nią”. W § 2 tego kanonu czytamy, że „ordynariusz miejsca powinien zatroszczyć się o to, ażeby osoby wyznaczone do nauczania religii, także w szkołach niekatolickich, odznaczały się zdrową nauką, świadectwem życia chrześcijańskiego i umiejętnością pedagogiczną”. W tym miejscu należy powołać się na ustalenia pomiędzy Kościołem i państwem zawarte w Konkordacie. W art. 12 państwo

---

⁴⁴ Kongregacja do Spraw Wychowania Katolickiego, *Świecki katolik świadkiem wiary w szkole*, 15.10.1982, http://www.rsk.edu.pl/pliki/biblioteka/swiecki_katolik_swiadkiem_wiary_w_szkole.pdf [dostęp: 27.03.2014], nr 6.

polskie zagwarantowało naukę lekcji religii w ramach planu zajęć w przedszkolach oraz szkołach publicznych podstawowych i ponadpodstawowych. Ustalono również, iż opracowanie programu nauczania oraz podręczników należy do zadań władzy kościelnej, która poda je do wiadomości władzy państwowej. Konferencja Episkopatu Polski w 2001 r. wydała Dyrektorium katechetyczne Kościoła Katolickiego w Polsce, do którego zostały wpisane regulacje dotyczące katechezy oraz katechetów. Osobą odpowiedzialną za katechetę jest przede wszystkim biskup diecezjalny, który dba m.in. o to, by ci nauczyciele posiadali odpowiednie wykształcenie, prowadzili życie zgodne z nauką Kościoła oraz mieli dyspozycje do przekazywania wiedzy uczniom.

W kan. 805 KPK/83 czytamy, że „w odniesieniu do własnej diecezji ordynariusz miejsca ma prawo mianowania lub zatwierdzania nauczycieli religii oraz usuwania lub żądania usunięcia, jeśli domagają się tego racje religijne lub obyczajowe”. Biskup diecezjalny posiada kompetencje w zakresie wyboru osób do nauki religii w szkole. Może on nauczyciela zatwierdzić na stanowisku lub mianować. Zatwierdzenie ma miejsce w szkołach niepodlegających diecezjalnym kościelnym osobom prawnym, w pozostałych przypadkach mianuje osobę do uczenia w szkole. Kanon ten odnosi się tylko do placówek katolickich⁴⁵. Zgodnie z art. 12 ust. 3 Konkordatu, nauczyciele religii muszą posiadać *missio canonica*⁴⁶ od biskupa, która pozwala im na pracę w szkole tak długo, jak długo dysponują tym upoważnieniem. Kwestie odpowiedniego wykształcenia zostały określone w odrębnych przepisach (art. 12 ust. 3 Konkordatu)⁴⁷. Ponadto, w sprawach związanych z nauczaniem oraz wychowaniem religijnym katecheci podlegają przepisom kościelnym, w pozostałych sprawach⁴⁸ – przepisom państwowym (art. 12 ust. 4 Konkordatu).

„Biskupowi diecezjalnemu przysługuje prawo czuwania nad szkołami katolickimi położonymi na jego terytorium oraz wizytowania ich, nawet wtedy, gdy zostały założone lub są kierowane przez członków instytutów

⁴⁵ Por. González del Valle, *Wychowanie katolickie*, s. 617.

⁴⁶ Szerzej na temat *missio canonica* zob.: A. Maćkowski, *Misja kanoniczna dla nauczyciela religii*, w: *Ochrona funkcji wychowawczej rodziny*, s. 173-191; J. Szpet, *Prawa i obowiązki katechety w szkole w świetle przepisów prawa państwowego i kościelnego*, Płock 1997, s. 4-5, 12-14.

⁴⁷ Zob. także: Porozumienie między Konferencją Episkopatu Polski oraz Ministrem Edukacji Narodowej z 6.09.2000 r. w sprawie kwalifikacji wymaganych od nauczycieli religii, Dz. U. MEN Nr 4, poz. 20.

⁴⁸ Na temat praw i obowiązków nauczycieli religii zob. Szpet, *Prawa i obowiązki katechety w szkole*, s. 12-43.

zakonnych. Może on również wydawać przepisy dotyczące ogólnej struktury szkół katolickich. Tego rodzaju przepisy wiążą także szkoły kierowane przez zakonników, z zachowaniem wszakże ich autonomii w zakresie wewnętrznego zarządu tych szkół” (kan. 806 § 1). Biskup we własnej diecezji posiada władzę i jest naturalne, że sprawuje nadzór nad szkolnictwem na tym terytorium. Podlegają mu też szkoły założone lub kierowane przez członków instytutów zakonnych. Dodatkowo może on również ustalać przepisy regulujące strukturę szkolnictwa katolickiego⁴⁹. Według § 2 tego kanonu, „kierownicy szkół katolickich winni zabiegać, pod nadzorem miejscowego ordynariusza, by wykształcenie przekazywane w tych szkołach było przynajmniej na tym samym poziomie, co w innych tego rodzaju szkołach danego kraju”. Przepis zobowiązuje dyrektorów szkół katolickich do troski o poziom nauczania w placówkach, którymi kierują. Prace te ma nadzorować miejscowy biskup. W Polsce szkoły katolickie są zrzeszone w Radzie Szkół Katolickich (II PSP 28). Dodatkowo, zgodnie z Konkordatem, w realizowaniu minimum programowego przedmiotów obowiązkowych szkoły podlegają przepisom państwowym. W związku z tym, poziom nauczania jest przynajmniej taki jak w innych szkołach w Polsce. Polskie szkoły katolickie oferują nauczanie oraz wychowanie na najwyższym poziomie i cieszą się bardzo dobrą opinią. Dlatego też nie ma obawy, że uczniowie w tych placówkach są zaniedbywani, i w większości to szkoły państwowe mogłyby czerpać dobre wzorce ze szkół katolickich.

*

W artykule zostały przedstawione regulacje kościelne i państwowe dotyczące szkół katolickich. Wychowanie i kształcenie młodzieży od zawsze stanowiło obszar szczególnego zainteresowania Kościoła oraz państwa. Duża ilość dokumentów traktujących o organizacji i funkcjonowaniu szkolnictwa kościelnego jest dowodem troski i zaangażowania Kościoła powszechnego oraz Kościoła patrykularnego w Polsce w formację przyszłych pokoleń. Również w ustawodawstwie państwowym znajdujemy wiele ustaw oraz rozporządzeń w tym zakresie. Oba podmioty – Państwo oraz Kościół – określają reguły prawne obowiązujące w szkołach. Współpraca na tym polu stwarza doskonale warunki do właściwego wychowania młodego pokolenia oraz do zapewnienia mu jak najlepszej edukacji.

---

⁴⁹ Por. Góralski, *Nauczycielskie zadanie Kościoła*, s. 39.

BIBLIOGRAFIA

Źródła prawa

- Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus, 27.05.1917, *Acta Apostolicae Sedis* 9 (1917), pars II, s. 1-593.
- II Polski Synod Plenarny, Szkoła i uniwersytet w życiu Kościoła i narodu, w: II Polski Synod Plenarny (1991-1999), Poznań 2001, s. 49-63.
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska „Familiaris Consortio”, 22.11.1981, w: Adhortacje apostolskie Ojca świętego Jana Pawła II 1979-1995, t. I, Kraków 2006, s. 89-213.
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska „Vita consecrata”, 26.08.1966, w: Adhortacje apostolskie Ojca świętego Jana Pawła II 1996-2003, t. II, Kraków 2006, s. 5-159.
- Konferencja Episkopatu Polski, Dyrektorium katechetyczne Kościoła Katolickiego w Polsce, 20.06.2001, Kraków 2001.
- Kongregacja do Spraw Wychowania Katolickiego, Świecki katolik świadkiem wiary w szkole, 15.10.1982, http://www.rsk.edu.pl/pliki/biblioteka/swiecki_katolik_swiadkiem_wiary_w_szkole.pdf [dostęp: 27.03.2014].
- Kongregacja do spraw Wychowania Katolickiego, Szkoła Katolicka, 19.03.1977, http://www.rsk.edu.pl/pliki/biblioteka/szkola_katolicka.pdf [dostęp: 27.03.2014].
- Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską podpisany 28 lipca 1993 r., Dz. U. 1998, Nr 51, poz. 318.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.
- Konwencja o Prawach Dziecka, Dz. U. Nr 120, poz. 526.
- Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, Dz. U. Nr 39, poz. 169.
- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych, Dz. U. Nr 39, poz. 167.
- Papieska Rada Iustitia et Pax, Kompendium nauki społecznej Kościoła, Kielce 2005.
- Porozumienie między Konferencją Episkopatu Polski oraz Ministrem Edukacji Narodowej z 6.09.2000 r. w sprawie kwalifikacji wymaganych od nauczycieli religii, Dz. U. MEN Nr 4, poz. 20.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych, Dz. U. Nr 36, poz. 155 z późn. zm.
- Sobór Watykański II, Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim „Gravissimum educationis”, 28.10.1965, w: Sobór Watykański II, Konstytucje. Dekrety. Deklaracje, Poznań 2002, s. 314-324.
- Sobór Watykański II, Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele „Christus Dominus”, 28.10.1965, w: Sobór Watykański II, Konstytucje. Dekrety. Deklaracje, Poznań 2002, s. 236-258.
- Stolica Apostolska, Karta Praw Rodziny, 22.10.1983, Pelplin 1983.
- Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, Dz. U. Nr 29, poz. 155 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Dz. U. Nr 95, poz. 426 z późn. zm.

Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. Nr 29, poz. 154 z późn. zm.

Literatura

- Dyduch Jan, Szkoły katolickie w świetle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego, *Analecta Cracoviensia* 1986, nr 18, s. 349-365.
- González del Valle José María, Wychowanie katolickie, w: Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego. Edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, red. P. Majer, Kraków 2011, s. 609-628.
- Góralski Wojciech, Nauczycielskie zadanie Kościoła, w: Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r., red. P. Hemperek i in., t. III, Lublin 1986, s. 9-50.
- Krukowski Józef, Kościół i Państwo. Podstawy relacji prawnych, Lublin 2000.
- Maćkowski Andrzej, Misja kanoniczna dla nauczyciela religii, w: Ochrona funkcji wychowawczej rodziny, red. J. Krukowski, A. Maćkowski, Szczecin 2007, s. 173-191.
- Mezglewski Artur, Zadania szkoły w zakresie wychowawczym, w: Ochrona funkcji wychowawczej rodziny, red. J. Krukowski, A. Maćkowski, Szczecin 2007, s. 155-171.
- Pawluk Tadeusz, Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II. Lud Boży, jego nauczanie i uświęcanie, t. II, Olsztyn 1986.
- Stawniak Henryk, Prawa i obowiązki rodziców w kontekście zadań szkoły, *Prawo Kanoniczne* 2007, nr 3-4, s. 31-49.
- Stawniak Henryk, Prawa i obowiązki rodziców w zakresie moralnego i religijnego wychowania dzieci w Kodeksie Prawa Kanonicznego, w: Ochrona funkcji wychowawczej rodziny, red. J. Krukowski, A. Maćkowski, Szczecin 2007, s. 29-45.
- Stawniak Henryk, Udział małżonków-rodziców w Kościelnej posłudze nauczania, *Prawo Kanoniczne* 1994, nr 1-2, s. 163-180.
- Stawniak Henryk, Wawrzyńczak Paweł, Wychowawca w szkole katolickiej, *Seminare* 2000, nr 16, s. 251-280.
- Szpet Jan, Prawa i obowiązki katechety w szkole w świetle przepisów prawa państwowego i kościelnego, Płock 1997.
- Szpet Jan, Prawa i obowiązki rodziców w szkole, Poznań 1996.
- Wroceński Józef, Sytuacja prawna szkolnictwa wyznaniowego w III Rzeczypospolitej Polskiej, w: *Ecclesia et status. Księga Jubileuszowa z okazji 40-lecia pracy naukowej profesora Józefa Krukowskiego*, red. A. Dębiński, K. Orzeszyńska, M. Sitarz, Lublin 2004, s. 961-982.

**Regulations Concerning Catholic Schools in the Code of Canon Law of 1983
and in Polish Law****S u m m a r y**

The Catholic Church has always taken care about giving the Christian faithful a proper upbringing. Even today education is one of its key tasks. School is a crucial element in the process of education. One of obligations of State is controlling the level of education and because of this, there are many legal acts, which regulate the system of education in Poland. The first part of the article describes standards of Catholic education. The basic principles are: the rights and duties of parents and the Church to the education of children and youth. The second part presents regulations of the Church and State for Catholic schools. These rules govern issues related to the duties and powers of the lay faithful, setting up schools and the supervision of competent ecclesiastical authority on teaching and upbringing.

Słowa kluczowe: wychowanie katolickie, nauczycielskie zadanie Kościoła, prawo i obowiązek rodziców, prawo do zakładania i kierowania szkołami

Key words: catholic education, the teaching function of the Church, the duty and right of parents, the right to establish and direct schools